

Intervju sa Srećkom Koralijom, Sveučilište u Cambridgeu

Cijenjeni mudroljupci, donosimo Vam razgovor s redovnikom dominikanske provenijencije, Srećkom “Eutifridom” Koralijom – filozofom, filologom, teologom i, mogli bismo ukazati, pravim “punkerom” sakralnih redova, punkerom posvema sekularnih svjetonazora, progresivnog i nadasve renesansno nastrojenog. Koralija, između ostalog, upravo doktorira na Cambridgeu na “staroirskom”, govori 18 jezika, te biste možebitno uz mogli pomisliti da će fokus razgovora biti na jezicima otim, no, fokus je na jeziku Logosa, kroz koji propitujemo odnos teologije i filozofije, a krajnja nam je nakana, naravno, klerikalizacija Filozofskog fakulteta, potvrda čijeg će krajnjeg trijumfa biti krstionica sv. Petra na ulazu Filozofskog, kroz 5–10 godina.

ČEMU: S obzirom na opće poznati pobratimski odnos KBF-a i Filozofskog fakulteta i aktualne problematike “podstolne” sublimacije dotičnih obrazovnih kuća, započinjemo razgovor pitanjem: što, po Vašem mišljenju, teologija i filozofija imaju ponuditi jedna drugoj, te ima li ih smisla sublimirati i sintetizirati?

Koralija: Mislite, gdje se te dvije stvari preklapaju ili?

ČEMU: Nisam toliko mislio na fundamentalnu analizu kategorijalne analogičnosti filozofije i teologije, koliko na činjenicu da je 2017. godina, i u tom kontekstu – što filozofija može ponuditi teologiji i obratno?

Koralija: Čovjek se oduvijek pita(o) o nastanku, smislu i destinaciji vlastitoga života. Teologija se, barem u europskom intelektualnom nasljeđu, smatra(la) kraljicom svih znanosti koja daje smisao onim ostalim (metafizika također nije daleko od toga). Svaka vjera, pa tako i ona katolička, stremi tome da usustavi svoje mišljenje i principe po kojima promišlja svijet, a to je sasvim normalan proces. Postoji također i govor o tzv. trans-religioznim strujama u teologiji kojima je zadaća nadići konfesionalne pripadnosti, no onda to pomalo prerasta u neku znanost o religijama i sl. Načelno rečeno, svaki teološki sustav, kao i onaj filozofskih, temelji se na nekom predrзумijevanju određenih principa/dogmi. Takva usustavljenost onda usmjerava i bavljenje određenim temama itd. Mislim da se odnos teologije i

filozofije u načelu može zdravo događati u pokušaju razumijevanja predrazumijevanja onih ‘s druge strane’ istovremeno ne odmičući od vlastitih. Takvo misaono ponašanje onda dovodi do pluralnosti mišljenja te različitih načina promatranja reda stvari što onda dovodi i do neke vrste oslobođenja odn. spasenja.

ČEMU: S obzirom na navedeno, očite su analogije filozofije i teologije, što iz sistematskog, što iz dijagonalno-dijalektičkog, oslobodilačko-zatomljivalačkog kuta promatranja, u nekakvoj početnoj aksiomskoj hipotezi u bitnoj mjeri sljubljene, zar ne?

Koralija: Tako je. Ako se baviš bićem kao bićem, ako se baviš pitanjem transcencije, problemom boga, problemom dobra i zla. Kad kažemo boga, ne moramo automatski misliti na nekakvog Isusa, na nekakvog Alaha. Kad neki pojedinac kaže ‘bog’, ne pomišlja odmah na dogmu koju propisuje određena vjerska institucija, nego na objekt promatranja, a eventualna pripadnost religiji će onda određivati njegovo shvaćanje istog. Za nekoga je to jedno, za nekoga drugo. Za jednoga predstavlja konkretnog Boga (Trojstvo) otkupitelja, za drugog transcenciju nečega. Mislim da se pri tom momentu filozofija i teologija preklapaju u velikoj mjeri. Smatram da je shvaćanje razina (geometrija) iznimno važno. Smatrati primjerice da je filozofija sluškinja teologije ili pak da je teologija sluškinja filozofije, u onom servilnom smislu nije dostojno tih disciplina. Već samim korištenjem riječi služavka, instrumentaliziramo jednu disciplinu, a kad instrumentaliziramo disciplinu u ime druge discipline, dolazimo do pitanja postoji li uopće ta instrumentalizirana disciplina na samosvojan način?

ČEMU: Pogotovo ako želimo instrumentalizirati “Svjetlost”, dolazimo do još i veće misaone diobe, do još gordije aporije?

Koralija: Ovisi o kontekstu, ali mislim da je važno navedeno nijansiranje jer, iako mogu pripadati nekoj vrsti načina razmišljanja koje za mene može biti dogmatično, uopće ne moram biti vjernik da bih bio dogmatičan, mogu biti dogmatični hegelijanac, dogmatični aristotelovac, to nema veze, ali da u tom svom sustavu razmišljanja dozvoljavam postojanje drugih sustava razmišljanja koji ulaze sa mnom u dijalog, pa čak i ako me obrate (ukoliko su dovoljno uvjerljivi, hehe) zašto ne?

ČEMU: Izrečeno djeluje kao lijeva teologija, nego usmjerimo fokus na pitanje dogme. Dakle, filozofija je kroz povijest redovito predstavljala svojevrsnog rušioca crkvenih dogmi, no razmotrimo li situaciju preciznije, uvidjet ćemo da se teologija i filozofija kategorijski spajaju, osim na sistematičnosti i predrazumijevanju, upravo na tangenti dogmatičnosti, te filozofi, paradoksalno, postaju robovi vlastitih dogmi, u vidu, primjerice, ortodoksnoga kantovstva ili pak hegelijanstva, čime promašuju početnu “reformacijsku” kvalitetu i telos filozofije, pritom je oskvrnjujući. Još jedan vid *par excellence* paradoksalne dogme, nezaobilazan za ovu raspravu, jest upravo ona marksistička, koja je posebice zanimljiva uzmemo li u obzir činjenicu da je Marx vlastitu “filozofiju”, između ostalog, saznao na kritici Crkve i popratne joj “opijumske” prirode, dok su njegovi sljedbenici vođeni pravilima strože hijerarhije nego li je ona crkvena, postali su stroža crkva od Crkve same, iako toga jamačno nisu niti svjesni, ili, da budem precizniji – posvema su intencionalno nesvjesni.

Koralija: Nisam ljubitelj pojmova ‘lijevo i desno’ jer su toliko opterećeni da samim spominjanjem skrenu misli s poante, a poanta onoga što sam rekao nije ni lijeva ni desna. U smislu ovoga što spominjete... hm... da. Dogma koja etimološki znači ‘mišljenje’ nekad toliko okošta da ne dozvoljava promišljanje iste.

ČEMU: Govorimo o dogmi kao o tvrdokornom, nad-nenadilazivom pravilu.

Koralija: Naravno, naravno, ali mislim da je na fenomenološkoj razini razlika. Kad pogledamo jednu vjersku instituciju – ona službeno ima svoju dogmu. Znači, ona može imati svoje članove koji pripadaju ovom ili onom teološkom mišljenju, no ona službeno ima svoj nauk, zar ne? Ako ne nasljeđujete taj nauk (što je slobodan izbor), naprosto niste vjernik. Ja se mogu slagati ili ne slagati sa nekim stvarima, no negirati dogme odn., negirati da je Trojstvo Bog ili da je Marija uzašla na nebo – automatski prestajem biti katolik. To je vjerska dogma, to nije stvar dokazivanja, to su nedokazive stvari, te stvari se spoznaju vjerom. Ako jedan musliman npr. kaže da ne vjeruje da je Muhamed bio prorok, on nije musliman, taman znao sve o islamu. O

tim stvarima se radi. To su nedokazive stvari, ali su usustavljene kroz neke teološke principe. E sad, tu dolazi do miješanja lončića – s jedne strane imamo usustavljivanje vjere koja je nedokaziva, a taj sustav po sebi ima svoju logiku. Tipa, ako kažemo da je Trojstvo Bog, to je nedokazivo, to je čista vjera, nešto što je definirano na Nicejskom saboru 325., ali onda kasnije imamo traktate koji će vrlo lijepo, sustavno, svojom logikom objasniti zašto je to tako, ali to još uvijek ne dokazuje da je to baš tako, jer je pitanje Trojstva stvar vjere, a ne dokaza, no vjera ne niječe inteligenciju razmišljanja o njoj samoj.

ČEMU: Vjerujete li da možemo pomiriti vjeru i znanje? Religiju i znanost?

Koralija: Hm... Vječno pitanje... Ja sam vjernik, uvjereni katolik, držim do svih dogmi i nauka Katoličke Crkve. Istovremeno sam i znanstvenik, proučavam stare jezike, Bibliju i sve što s tim ima veze, i ne vidim nikakav konflikt.. dapače, jedno drugom pomaže (bar u mom slučaju, heh). Primjerice, kad bi netko želio vjerovati u Trojstvo, morao bi ga znati, ali kako to doseći? Kako ću znati ako je nedokazivo, kako to dostići nekakvim pozitivističkim mjerama? Mislim da je početak svake poniznosti, bilo vjerske bilo znanstvene, svijest o vlastitoj ograničenosti. Nakon toga, svaki susret je moguć.

ČEMU: Nije li upravo to privlačno? To dokazivanje nedokazivog, barem meni djeluje kao nekakvo pogonsko gorivo, nekakav rudimentarni eros potrage za svjetlošću, potrage za bogom, nešto čime bih se ja, kao hipotetski teolog, volio baviti.

Koralija: Da bi dokazivao hipotezu svog uvjerenja, moraš žrtvovati sva ostala uvjerenja zbog kojih si to jedno izabrao. Znači, ti si na početku nečega, pisanja ili čega god, odredio sebi hipotezu. Imao si ih možda 115, ali odabrao si jedno kao prvo u hijerarhiji. Žrtvovao si ostale hipoteze radi te jedne koju tek krećeš istraživati. Recimo, pisanje doktorata je jedan od takvih primjera – imaš hipotezu koja te može, ali i ne mora odvesti nigdje, ali ćeš žrtvovati novac, vrijeme i ostale hipoteze radi vlastitog uvjerenja da ćeš tu nešto pronaći, a da još nisi ni počeo ozbiljno kopati.

ČEMU: Zvoni mi pojam intuicija, ideš k nekom cilju, a da, jebiga, racionalno ne možeš objasniti zbog čega tom cilju stremiš. Nego, recite nam ponešto o kritičkoj teologiji i prakticirate li je? Je li “lijeva crkva” oksimoron *per se*? Smatrate li da treba mijenjati crkvene dogme i je li to uopće izvedivo, je li to potrebno i je li crkveni ethos dovoljno fleksibilan da odagna taj genetski usađen dogmatički ethos starih vremena?

Koralija: Hm, tu ima pregršt stvari, ključna stvar je da kad čovjek nešto ne poznaje, ne poznaje niti nijanse, te se pritom veoma lako postavi grubo. Ilustracija, da nekom kroneru-pijancu kojemu je samo bitno da nešto ‘nalije’ odnesete neki stari i jako skupi viski ili vino, popio bi kao i sve ostalo, bez ‘primjećivanja’. Već rekoh ranije da postoje dogme koje čine vjernika vjernikom. Dakle, ja ne mogu biti kršćanin ako ne vjerujem u Isusa kao Boga. Dogme su nositelj tvog vjerskog identiteta, no to ne znači da je dogma teološko mišljenje. Dogma je da je Isus bog, a kako ću promišljati njegovu božansku dimenziju je teološko mišljenje. Primjerice, u Katoličkoj Crkvi postoje kardinali koji su posve oštrobridni, konzervativni u stavovima, a postoje i fleksibilni, liberalni.

ČEMU: Dotično budi analogiju sa tvrdim i mekim Marxizmom (smijeh)

Koralija: (smijeh), nego... i jedni i drugih (kardinali) imaju iste dogme; da ih obojicu pitaš o temeljnim postavkama vjere Crkve, obojica bi ti jednako odgovorili, bez obzira što se razilaze u nekim stvarima. Na koncu, i pape imaju svoj stil pisanja, način razmišljanja... a pripadaju istoj Crkvi.

ČEMU: Dakle, iz iste kategorijalne majke izranjaju raznorodne fenomenološke izbojbine, razne akcidentalije?

Koralija: Otprilike...vjera sa sobom nosi i puno osjećaja, afekta. Upravo zbog toga može doći do problema ili krivih percepcija kad se ti osjećaji prema vjeri prenesu na sve ostale razine, odn. kad ponašanje postane toliko ‘dogmatično’ da je nepodnošljivo (vjerski ekstremizam, radikalizam, terorizam i sl.). Primjerice, ako kažem da ja

smatram, hipotetski, da je monarhija jedini način življenja kršćanstva. Dakle, to nije kršćanska dogma, to je moje mišljenje koje može postati dogmatično ako se postavim u tom smjeru, te ako isključivo kažem da ne može biti kršćanstva bez monarhije iz razloga što je Isus kralj, a mi ako želimo vjersku državu želimo kralja okrunjenog od pape, i da je to jedini način za put prema spasenju itd., i dajemo život za to. Onda dođe drugo mišljenje koje prozbori da je anarhija jedino pravo življenje kršćanstva, jer anarhija je stremljenje ka nekakvom slobodnom izboru. Dakle, oba pristupa mogu biti dogmatična u danom području, ali su, zapravo, na neki način heretični unutar samog sustava vjerovanja.

ČEMU: Onda, u tom smislu, u toj strukturi, filozofiju bismo mogli promatrati služavkom teologije utoliko što filozofija ima vratiti na istinu dogme, kako bi se izrazio i – primjerice – Hegel?

Koralija: Rasprava bi mogla uzeti taj smjer. No, što je stvar? Ono da ljudi koriste pojmove lijevi ili desni da bi te negdje smjestili, ovdje se kolokvijalno gleda identitetska jezgra. Isus se pak nikad ne bavi političkim uvjerenjima. Nigdje nećete naći u Isusovom učenju da je netko loš zbog pripadnosti, bio kralj ili prosjak, nego će takvim biti zbog ponašanja i odnošenja. Meni je npr. vodilja da uvjerenje ili princip koji nije probavljen ne može biti oslonac i nositelj osobe. Ako bi tomu bilo tako, onda bi to bio napamet-naučeni i preuzetni govor, govor u kojemu riječi ne nose rad vlastitog duha. Slično je i sa studijem, kako ćete riješiti zadatak ako niste ‘utjelovili’ aksiome i teoreme? Past ćete ispit... unatoč napamet naučenim pravilima.

ČEMU: Da, zovemo to razdvojkom od bitka sebe...

Koralija: Ako ti probaviš princip i probaviš zakone, onda ga možeš dopunjavati, tako se dolazi do autentičnog življenja. Isus nam svojim riječima ovo potvrđuje. Dodavanje i dopunjavanje nije dodavanje paragrafa ili crtice već postojećem učenju, već je ono (do)davanje sebe tomu učenju. Tvoja životna odabranica, primjerice, do jučer ti nije bila u obzorju bitnoga, potpuno irelevantna. No, odjednom postaje netko tok kroji tvoj životni put, praksu itd. Dogodilo se i u ovom primjeru probavljanje onog vanjskog koje postaje dio tebe. Ja

mislim da je to jedini put kršćanstva, i zbog toga kad govorimo o pravima manjina itd., govorimo o tome. Mi se razlikujemo u svjetonazorima, to je čak i zabavno, štoviše – glupo i dosadnog bi bilo da se u svemu slažemo. Tijela su različita, mjesta rođenja, način govora, roditelji i sl.. tako je i s mislima. ;) Tvoja načela su možebitno drugačije probavljena od mojih. I sad, ako ja tebi dođem i naredim ti da budeš moja kopija, dovodim u pitanje svoju spoznaju istine, dovodim u pitanje ono koliko sam ja “pravi”, a od sebe radim boga stvoritelja. Ukoliko moje osobne pretenzije postaju dogme, a što se nerijetko događa, onda logikom stvari zatvaram tebi prostor. Ne moramo po dokaze ići u teologiju ili filozofiju, uzmimo ljude koji žive skupa. Ukoliko su oboje dogmatični oko toga kakve boje moraju biti zidovi, ovi će se potući oko tanjura. Ne puštaju svoju dogmu, a žive skupa... Poruka kršćanstva je susret...

ČEMU: Naravno, dogme su oko nas sudci. Geometrijski sudci.

Koralija: Treba izbjegavati licemjerje, u principu, i kazališne predstave. Jer što je zdravlje i spasenje, naposljetku, ako ne moć sklada sa samim sobom?

ČEMU: ...kroz prizmu svjetlosti, kako bismo mi to kazali...

Koralija: Zamisli ti sad, recimo, jednog hegelovca koji mora glumiti da je marksist, i to cijelo vrijeme.

ČEMU: To je primjer koji čak možemo iskusiti u blizinama...

Koralija: Moraš oblačiti kostim svaki dan, a umireš za time da budeš hegelovac. To nije zdravo.

ČEMU: Taman sam inspiriran ovime na jednu opasku. Naime, kad smo kod fenomenoloških izbojina, htio bih nešto reći o sakramentima u Crkvi. Samo usput, da sam ja reformator crkvenih dogmi, u Boga se više ne bi vjerovalo nego bi se Boga znalo – to bi bila jedna scijentifička Crkva u koju bi ljudi išli saznati Boga. Vjerom smo došli do spomenutog kazališnog ruha, no ne i fenomenološke srži iz kojeg zrači primalno isijavanje. Da se vratim pitanju sakramena-

ta i povežem s ovim idejama. Kazališni karakter sakramenta molitve i pričesti bolje bi bilo zamijeniti sakramentima svakodnevnog sunošenja, altruizma i dobročinstva, ljubavi i otvorenosti. Količinu grijeha i dobrote spram Boga mjerio bih stupnjem otvorenosti ili zavtorenosti, dobročinstva direktno usmjerenog drugom čovjeku. Dogma otvorenosti i sijanja bila bi jedina dogma kojoj bi moja crkva podlijegala, a time bi i prevalio dihotomiju vjere i ponašanja s njom u skladu. Kako Vi o tome mislite?

Koralija: Slažem se, no zato sakramenti i postoje, da bi čovjeka odvojili od samodopadnosti i samodostatnosti, kako bi ga uputili u činjenicu da ima nešto iznad njega i njegovih sebičnih interesa.

ČEMU: No to se uporno zaboravlja... Zanima me empirijski moment, zašto katolička vjera nije dovoljno jaka da od katolika učini čovjeka koji pomaže ljudima i u kojemu je altruizam jači od bilo kakvog narcizma?

Koralija: To je pitanje otvorenih očiju. Kaže Isus, ako ti je oko svijetlo, čitavo će ti tijelo biti svijetlo. Kad čovjek otkrije nešto novo, kad se zaljubi, sva su mu čula otvorena prema tome. S vremenom se navikne da to voli – bila to osoba ili predmet istraživanja – predmet ljubavi sve se više, da tako kažem, podrazumijeva. Ukoliko je to osoba, uzmimo da će čovjek govoriti “volim te”, na početku često, pa sve rjeđe, i na kraju možda nikako. Ova isplahnula ljubav postane ritual koji se odrađuje, a ne žar svjesnog kruženja oko Predmeta koji ljubimo. U početku s oduševljenjem otvaramo knjigu, kasnije bez ushita. Pitanje jeste kako održati strast, a da ne prijeđe u odradivanje.

ČEMU: Mislite li da je moguće držati takvu strast neoskvrnjenu?

Koralija: Teško...

ČEMU: Ja mislim da je moguće.

Koralija: Može biti, ali teško, kako pokazuje praksa... zapravo, može biti... ali stalnim trudom i askezom oko otkrivanja novih dimenzija susreta ;)